

Кравчук С.М.
старший викладач кафедри суспільно-гуманітарних наук
українська академія друкарства;
здобувач наукового ступеня кандидата юридичних наук кафедри історії держави, права та політико-правових

учень
Львівський національний університет ім. І. Франка
присяжна Шевченківського районного суду м. Львова
lanapravot@gmail.com

Чабанюк О.М.
кандидат економічних наук, доцент;
сертифікований аудитор;
сертифікований бухгалтер-практик САР
Львівський торговельно-економічний університет
odarka2010@meta.ua

Кравчук Д.Г.Г.
Здобувач вищої освіти Інституту суспільно-гуманітарних наук
Національного університету «Львівська політехніка»,
спеціальність міжнародні відносини суспільні комунікації та регіональні студії
darinagenriettakravcuk@gmail.com

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТА ПОДОЛАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПРОБЛЕМИ КОСМІЧНОГО СМІТТЯ

Сьогодні кожний розуміє, що традиційний шлях розвитку людства став шкідливим для навколишнього простору людини. Остання ж давно гостро усвідомлює екологічні негаразди. І як би людство не прагнуло, воно не в змозі вирішити у повному обсязі утворювану проблему чистоти довкілля, проте пошуки взаємодії суспільства з природою завжди залишатимуться науково та практично актуальними. Природоохоронна сфера потребує збалансованого розвитку та повинна базуватися на синтезі різних галузей знань. Стратегія екологізації всієї людської діяльності повинна стосовно всіх інших міжнародних питань. Екологічна культура повинна стати вищою формою гуманізму. Антагонізм системи «людина-природа» – закономірний результат способів виробництва та суспільної структури, як його надбудови.

З розвитком зовнішніх функцій держави однієї з них є можливість брати участь у розв'язанні глобальних проблем, зокрема такої як забруднення космічного простору різним сміттям. Виконання цієї функції державою забезпечує її повноправне існування в сучасному світі, який стає все більш і більш взаємозалежним.

Близько 50 років серед світової спільноти діє міжнародна конвенція «Про відповідальність за шкоду, заподіяну космічними об'єктами», що накладає відповідальність на державу, яка здійснює запуск космічних апаратів, за завдані збитки на поверхні Землі й у повітряному просторі.

Світове освоєння космосу дає себе взнаки. Тому необхідно прикласти багато зусиль для подолання негативного впливу людини: знищення величезної кількості космічного сміття.

Сучасне міжнародне космічне право, яке регулює відносини, що виникають між суб'єктами космічної діяльності у зв'язку з забрудненням космічного простору та відповідальністю за таке забруднення, недосконалі та поверхневі. Вони не враховують нові тенденції в космічній діяльності: комерціалізацію та диверсифікацію її сфер, збільшення кількості учасників космічної діяльності завдяки недержавним суб'єктам.

Міжагентський комітет з космічного сміття розробив проект рекомендацій для розробників та експлуатантів ракетно-космічної техніки. Його передали як робочий документ на розгляд Комітету з використання космічного простору в мирних цілях. Рекомендації були схвалені 50 сесією комітету як «Керівні принципи Комітету з використання космічного простору в мирних цілях із запобігання утворення космічного сміття». Але на жаль вони не були доопрацьовані Юридичним підкомітетом. [1, с. 5-6]. Керівні принципи рекомендовані як настанови передусім для розробників ракетно-космічної техніки. Ці принципи належать до чинних норм міжнародного права.

Особливу небезпеку складає спливання палива після того, як супутники завершують свою роботу або ж виходять з ладу. Сьогодні ніким не аналізуються та не доводяться до відома громадськості випадки засмічення, зіткнень, події пов'язані з цим та не встановлена на законодавчому рівні в Україні відповідальність за них. Якщо не робити вагомих кроків щодо подолання цих негативних явищ, то навколоземна орбіта буде складатись з суцільних уламків такої техніки.

Актуальним у зв'язку з цим видається застосування роботів для транспортування комічного сміття на поверхню землі та наступна його утилізація. У Китаї в лютому 2021 року було представлено гнучкого робота потенційно здатного до збору космічного сміття. Дослідники Тяньцзінського університету розробили роботизований маніпулятор, який нагадує кінцівку восьминога чи хобот слона. [2, с. 5-6]. Проте це дуже вартісна робототехніка, яку не всі держави відразу ж погодяться застосувати. Проект по збору космічного сміття маж бути запущеним у 2025 році згідно зі звітом Європейського космічного агентства.

Наступною методикою є застосування вольфрамового пилу для збільшення ваги кожного такого об'єкта, щоб змусити зійти з орбіти Землі. Останній запропонований науковцями шлях неекологічний щодо позаземного простору. І людство тут знімає з себе відповідальність за такий вплив, у зв'язку з недостатнім рівнем знань та не усвідомленням всіх можливих негативних наслідків.

Основним міжнародно-правовим підґрунтям врегулювання проблем відповідальності за наслідки космічної діяльності держав є Договір про принципи діяльності держав з дослідження та використання космічного простору,

включаючи Місяць та інші небесні тіла 1967 р.. Конвенція про міжнародну відповідальність за шкоду, спричинену космічними об'єктами, 1972 р. і Конвенція про реєстрацію об'єктів, запущених у космічний простір, 1975 р. Проте на міжнародному рівні недостатньо визначеним є поняття як самого «космічного об'єкта», так і поняття «космічного сміття». Це не додає певності юристам та додає роботи науковцям-теоретикам.

Окремі держави, усвідомлюючи ту небезпеку, що її несе подальше засмічення космічного простору вже врахували заклики Комітету ООН з космосу. У своїй діяльності вони керуються Керівними принципами, попри їх необов'язковий, рекомендаційний характер. Важливим сьогодні є формування національних правил космічної діяльності. У тому числі – в Україні.

В міжнародному праві виникає ряд термінів, які залишаються «незрозумілими» національному праву. Один з них – «космічне кладовище» або ж – «орбіта поховання». Проте ця термінологія використовується в США FCC – Federal Communications Commission, і означає орбіту на 200-300 км. вище геостаціонарної. На високих орбітах супутники та сміття можуть літати віками. Ще один такий юридично невизначений термін – «вольфрамовий віник».

У 2001 році Україна стала членом Міжагентського комітету з космічного сміття. Цікавим національним правовим актом є Закон України «Про космічну діяльність», який був оновлений у 2020 році. Даний законодавчий акт містить визначення таких важливих понять: «космічна діяльність», «об'єкти космічної діяльності (космічна техніка)», «суб'єкти космічної діяльності», «космічний апарат», «космічні технології та послуги», «інцидент», «надзвичайна подія», «правила космічної діяльності», «сертифікат відповідності», «унікальні об'єкти космічної діяльності». Метою космічної діяльності визначено участь у розв'язанні загальних проблем людства. [3.].

Принцип вільного доступу в космічний простір та принцип незалежності у здійсненні космічної діяльності є основами в національній політиці кожної з держав які належать до космічних, а принцип дотримання стандартів чистоти навколосемного простору має стати першочерговим, адже проблема космічного сміття щорічно посилюється внаслідок використання людиною та внесення змін до відповідного простору.

Загалом проблема вирішення забрудненості космосу об'єктами космічного сміття дуже актуальна і потребує пошуку нових шляхів її вирішення: міжнародних, правових, економічних.

Список використаної літератури:

1. О. В. Беглий, М. Ю. Дабіжа. Національні правові інструменти вирішення проблеми космічного сміття. Повітряне і космічне право. Юридичний вісник № 4 (17) 2010, с. 5-6.
2. Укрінформ. Мультимедійна платформа іновлення України. У Китаї розробили робота для збору космічного сміття. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-technology/3184812-u-kitai-rozrobili-robotu-dla-zboru-kosmicnogo-smitta.html> (дата звернення: 24.03.2021).
3. Закон України «Про космічну діяльність». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/502/96-%D0%B2%D1%80#Text>